

1994

Che Guevara

een messias in de supermarkt

Steeds opnieuw weet Che Guevara de gemoederen bezig te houden (hoe flikt ie dat toch?). Maar onze herinnering aan de grote rebel is in feite niet meer dan een herinnering aan zijn portret: de poster met de bebaarde revolutionair, getooid met een zwarte baret en een rode ster. Che is het prototype van de heldhaftige revolutionair, hij is *cool* - de onvervalste mannelijke tegenhanger van Madonna. Zijn ogen spieden naar de einder, speurend naar opstanden van de armen tegen de rijken. Zijn goeroeverklaring leverde een Italiaanse links-radicaal miljoenen lira op. Sinds zijn dood wordt Che geconsumeerd door malcontente klanten van de links-radicale supermarkt. En wel letterlijk: want in de hete zomer van 1994 introduceerden de trotskistische jongeren van Rebel tijdens hun internationale treffen zelfs een munteenheid die naar de revolutionair werd genoemd.

Om verschillende redenen gingen mijn gedachten op een bloedhete zomerdag uit naar Che Guevara, of liever naar het beroemde portret van de harige en baretdragende dirigent van de *focos* - zoals de rebelse vuurhaarden in Latijns-Amerika worden genoemd. Opnieuw prijkt Che vandaag aan de wanden van menig woning, siert hij de hoezen en optredens van Rage Against the Machine, en blijkt hij een inspiratiebron voor de aangewakkerde verzetscultuur in Midden-Amerika (Chiapas) en Turkije (Alevieten). Zelfs zijn dagboekantekeningen van een reis op de motor door Latijns-Amerika liggen weer in de schappen van de grote boekwinkels in Nederland.

Het blijft toch merkwaardig dat Ernesto 'Che' Guevara de la Serna (1928-1967) nog altijd prominent aanwezig is in de subculturen. In sommige kringen wordt zelfs nog met het grootste ontzag over de revolutionair gesproken; want werd Guevara in de jaren zestig niet 'een nieuwe Bakoenin' genoemd? Als Bakoenin snelde hij immers van vuurhaard naar vuurhaard om wereldwijd de zijde te kiezen van arme landloze boeren in hun strijd tegen autoritaire grootgrondbezitters. Maar daar waar Bakoenin nog iedere staatsmacht afwees poogde Guevara een nieuw gezag te installeren. Net als Bakoenin had hij zijn hoop gesteld op de rebellie van de boerenmassa's waardoor hij de basis van het westerse marxisme - de arbeidersbeweging in de steden - ondermijnde. Che Guevara stelde onverbiddelijk: 'De guerrillero is voor alles een agrarische revolutionair'. Niet zonder reden was hij geïnteresseerd in agrarische rebellen als Nestor Machno en Mao Zedong die immers aangetoond hadden dat het platteland een historische taak kon vervullen.

Zijn doorbraak als de messias van de revolutie vond omstreeks 1960 plaats toen hij aan de zijde van Fidel Castro grote hervormingen op Cuba wist door te voeren. In 1956 was hij betrokken bij het ontstaan van de Volksbeweging maar kon hij niet voorkomen dat de beweging - die aanvankelijk soeverein wenste te blijven - tot een politieke partij werd omgevormd. Binnen deze partij stelde Guevara zich teweer tegen praktijken die machtsconcentratie tot doel hadden en in 1962 wist hij zelfs het vertrek van de stalinist Anibal Escalante te bewerkstelligen. Een jaar eerder werd hij onder Castro tot minister van nijverheid benoemd. Toch bleef de guerrilla hem bekoren en in 1965 trok Guevara zijn camouflagepak weer aan om zich in te schepen voor Bolivia. In toenemende mate

raakte hij echter in onmin met de marxistische partijen in Latijns-Amerika en steeds vaker richtte zijn strijd zich tegen de staatsmacht als zodanig.

De Boliviaanse guerrilla maakte tevens duidelijk dat de strijd van de agrarische revolutionairen beslist niet altijd libertair was. Guevara was dan wel een meester in het ontsteken van *focos*, maar vaak waren de omstandigheden niet geschikt voor de guerrilla. In Bolivia kwam de sociale revolutie maar niet van de grond en werd Guevara zelfs enige tijd als vermist opgegeven. Op 8 oktober 1967 werd hij aangehouden door soldaten van de achtste divisie van het Boliviaanse leger en in het daarop volgende vuurgevecht dodelijk gewond. Een dag later stierf hij.

Inmiddels was de faam van de rebel zo gegroeid dat hij tot het symbool van de revolutionaire strijd gemaakt werd. Ook in West-Europa. Om te voorkomen dat er om Che Guevara een mythe zou ontstaan, verspreide de Boliviaanse regering foto's die onomstotelijk dienden te bewijzen dat Guevara werkelijk morsdood was. Toch werd zijn dood een bron van inkomsten voor de gewiekste opportunist Giacomo Feltrinelli. Geen rechtse zakenman, maar een linkse revolutionair.

In 1956 had Alberto 'Korda' Diaz Gutierrez in Havana een fotostudio geopend waar hij vooral commerciële opdrachten uitvoerde, zoals het schieten van reclamefoto's voor Bacardi Rum, en zich specialiseerde in het portretteren van flamboyante Cubaanse vrouwen. Toen Castro in 1959 de macht overnam stelde hij zich in dienst van de revolutie en werd hij een van de fotografen die de *barbudos* (baarddragers) Castro en Guevara op de gevoelige plaat mocht vastleggen. Zo volgde Korda hen tijdens reizen naar de Verenigde Staten en Venezuela. In maart 1960 schoot hij zijn beroemdste foto's tijdens een verhitte en geëmotioneerde speech die Castro hield nadat een schip met wapens uit België in de haven van Havana tot zinken gebracht was. Zeventig mensen kwamen om. Korda maakte foto's voor het dagblad *Revolucion* en behalve Castro fotografeerde hij gasten als Jean Paul Sartre en Simone de Beauvoir. Heel kort dook Guevara aan de zijkant van het podium op en Korda schoot twee plaatjes voordat de revolutionair weer uit het zicht verdween. Maar in 1960 maakte niemand zich nog druk om Guevara en de negatieven verdwenen in het archief van de fotostudio. Een origineel prikte Korda in het behang van zijn woonkamer.

Zeven jaar later kreeg Korda bezoek van de links-radicalen publicist en uitgever Giacomo Feltrinelli die op zoek was naar een foto van Che Guevara omdat hij in Bolivia vermist werd. Feltrinelli had een goede naam bij de *barbudos*, omdat hij zich ingespannen had de Franse revolutionair Régis Debray - en schrijver van *Revolution dans la Revolution* (1967) - uit een Boliviaanse gevangenis te bevrijden. Korda schonk Feltrinelli als een gebaar van vriendschap zijn twee foto's van Guevara.

Vier maanden later circuleerden de Boliviaanse persfoto's met het lijk van de revolutionair en was Che een legende geworden. Feltrinelli drukte een van de foto's af en als poster werd Che een ware bestseller, wereldwijd. Gedurende de jaren dat de Che's als zoete broodjes over de toonbank gingen streek Feltrinelli honderdduizenden dollars op aan royalty's. In 1970 was Korda even in Milaan en bezocht hij Feltrinelli die slechts vijf minuten voor hem vrij wenste te maken. Korda weigerde de foto ter sprake te brengen - uit eergevoel: want zijn foto was een gift geweest - en ook Feltrinelli deed of zijn neus bloedde. Even later stond Korda weer buiten, niets wijzer geworden. De poster kwam nooit ter sprake en over financiële vergoedingen werd al helemaal niet

gepraat. In een interview met de *Sunday Times* (juni 1994) liet de fotograaf weten dat het frauduleuze, maar lucratieve bedrijf van Feltrinelli in alle gerechtigheid ten onder was gegaan: kort na Korda's bezoek aan Milaan had Feltrinelli zichzelf opgeblazen in een mislukte terreuraanslag. Korda maakt vandaag - net als voor de revolutie - weer plaatjes van Cubaanse vrouwen.

De befaamde roodzwarte poster met het portret van Che is in de jaren negentig opnieuw een consumptieartikel geworden. Verlangens worden nog altijd vertaald in consumptieartikelen. De poster leidt een eigen leven, is een consumptieartikel zonder subjectiviteit en heeft geen enkele relatie met de werkelijkheid. Ook Che toont aan hoe nostalgie gesublimeerd wordt tot alledaagse koopwaar. Trotse posterbezitters die aan deze impasse willen ontsnappen, kunnen aan hun poster twee nieuwe betekenissen geven: een praktische (vulling voor de kattenbak) en een theoretische (ook radicaal-links draagt haar steentjes bij aan de spektakelmaatschappij).